

Gordana Horvat, mag. act. soc., asistentica

Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

E-pošta: ghorvat@pravos.hr

Izvorni znanstveni članak / Original scientific paper

UDK 347.61:364]:502.131.1

DOI: <https://doi.org/10.25234/dosd/31284>

CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA I KORIŠTENJE PRISTUPA ŽIVOTNOG CIKLUSA U PROVEDBI SOCIJALNE ZAŠTITE OBITELJI U KRIZNIM SITUACIJAMA

Sažetak

Ciljevi održivog razvoja (u daljnjem tekstu: SDG), također poznati kao Globalni ciljevi, univerzalni su poziv na zaustavljanje siromaštva, osiguravanje socijalne uključenosti i zaštitu okoliša. Vodeći programi socijalne zaštite, usidreni u okvir politike Hrvatske, pružaju važnu strategiju s potencijalom za smanjenje siromaštva, nejednakosti i zaštitu ljudi od rizika s kojima se suočavaju. Dodatno, socijalna zaštita ima za cilj povećanje razvoja ljudskog kapitala i potporu gospodarskom rastu, što su važne mjere SDG-a. Međutim, uska konceptualizacija siromaštva bez analize dinamike siromaštva kroz životni tijek i lokalizirane snage, predstavljaju izazove u provedbi. Prikazana studija slučaja u vrijeme pandemije bolesti Covid-19 i literatura, oslonac je kako bi se ispitali izazovi u provedbi programa socijalne zaštite i utjecaj na ciljeve održivog razvoja tijekom kriznih situacija u društvu, posebno u domeni zaštite obitelji. Koncept i pristup životnog ciklusa, važan je u formulaciji, dizajnu i provedbi socijalne zaštite za postizanje SDG-a. U pozadini pristupa je uvažavanje životnog ciklusa koji uzima u obzir posebne izazove, rizike i šokove s kojima se građani susreću dok napreduju na ljestvici svojih života. Cilj rada je staviti naglasak na potrebu izgradnje i pripreme sustava socijalne zaštite za rješavanje šokova, ranjivosti koje su važne za SDG, koristeći pristup životnog ciklusa kao okvira vodilja.

Ključne riječi: *obitelj, Covid-19, ljudski kapital, krizne situacije, socijalni rad*

1. UVOD

Na globalnoj razini, Hrvatska je usmjerena na provedbu Agende 2030 (United Nations, 2020a) u gospodarskom i društvenom razvoju, dok je prilagodba na nacionalnoj razini usmjerena prema ciljevima i implementaciji održivog razvoja kroz strateške dokumente i formirano Nacionalno vijeće za Održivi razvoj. Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine donesena je 2021. godine te je prvi put napravljen dugoročan plan razvoja Hrvatske usmjeren na kvalitetu života građana (Vlada Republike Hrvatske, 2021). U središtu strategije su ljudi kao nositelji kapitala za postizanje razvoja, koji povezuju društveni i gospodarski razvoj u skladu s prirodom i to kroz četiri smjera: održivo gospodarstvo i društvo, jačanje otpornosti na krize, zelena digitalna tranzicija i ravnomjeran regionalni razvoj Hrvatske. Usmjerenost je na participaciju svih dionika u društvu poput javnog i privatnog sektora, civilnog društva, obitelji, starijih osoba, djece i mladih. Hrvatska je, prema indeksu ciljeva održivog razvoja koji pokazuje procjenu napretka u postizanju ciljeva, 2022. godine bila na 23. mjestu od 156 zemalja (Sachs i sur., 2019), što se smatra dobrom pozicijom u ostvarivanju ciljeva usmjerenih na održivost, implementaciju globalnih standarda, društveni i gospodarski napredak. Globalna kriza, poput pandemije bolesti Covid-19, utjecala je na potrebu donošenja Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021. – 2026. koji se temelji na nizu dokumenata, od strateških do preporuka i obveza (Vlada Republike Hrvatske, 2021a). Iako je temeljni zadatak Globalnih ciljeva održivog razvoja jačanje sustava koji može odgovoriti na veće krizne situacije, na razini politika Hrvatske postavlja se pitanje kakav je odgovor sustava socijalne zaštite pružen obiteljima u kriznoj situaciji, poput pandemije bolesti Covid-19, i jesmo li spremni na ovakve izazove. Iz perspektive životnog tijeka, ranjive skupine u hrvatskom društvu bile su u većem riziku od zaraze, ali i nemogućnosti poštovanja svih mjera u zaštiti od bolesti, posebno starije osobe, osobe s intelektualnim teškoćama ili osobe s invaliditetom, djeca ili žrtve nasilja u obitelji. Dijelom je to posljedica fizičkih ograničenja, a dijelom i zbog financijske ugroženosti jer pristup svim potrebnim zaštitnim sredstvima propisanih mjerama zaštite od bolesti nije bio dostupan za sve jednako (Barić i sur., 2020). Za vrijeme pandemije bolesti Covid-19 sustav socijalne zaštite poduzimao je mjere, ponajprije zaštite zdravlja i prioritarno cijepljenje, dok su se drugi aspekti zanemarili što je utjecalo da se i dotad isključene skupine u društvu, još više stave na margine uključenosti (Podgorelec, 2020).

Socijalna zaštita, kao odgovor, uključila je dodatne resurse iz zajednice poput civilnog društva, kako bi se zadovoljile osnovne životne potrebe poput dostavljanja obroka i obilaska starijih osoba kako bi im se osigurale namirnice, hrana ili briga o stanovanju. Iz perspektive životnog tijeka, starije osobe ostale su bez socijalizacijske komponente i ostvarivanja kontakata s važnim osobama iz svoga života, što je dodatno ovu populaciju stavilo na marginu društva (Leskošek, 2019). Sustav socijalne skrbi nije imao odgovor na pojačanu izolaciju ove skupine, glavni fokus je bio usmjeren na zaštitu zdravlja dok se o drugim aspektima nije mnogo govorilo (Bežovan i sur., 2021).

2. PERSPEKTIVA ŽIVOTNOG TIJEKA OBITELJI I KRIZNIH SITUACIJA

Na događaje u životu ljudi iz perspektive životnog tijeka, utječu kulturna i povijesna obilježja dok životni tijekovi povezuju pojedinca s društvom u širem smislu. Promatra li se pandemija bolesti Covid-19 kao događaj koji je imao utjecaj na sve ljude, mogu se identificirati rizici, nejednakost ili ranjivost pojedine populacije u društvu svake države (Settersten i sur., 2020). Djelovanje državnih institucija i vlasti tijekom krize uzrokovane Covid-19 virusom u Hrvatskoj slijedilo je globalne smjernice u zaštiti građana, a pristup se temeljio na „mekoj moći“. Prema *Brand Finance*, konzultantskoj instituciji iz Londona koja je kreirala Globalni indeks „meke moći“ i provela istraživanje na 50.000 ljudi, na ljestvici država koja prikazuje snagu ovakvog pristupa Hrvatska je na 64. mjestu od ukupno više od 100 država svijeta u 2021. godini. Istraživanje pokazuje učinkovitost zemlje u borbi protiv pandemije bolesti Covid-19, a odnosi se i na dobrobit i zdravlje ljudi te međunarodne aktivnosti. U odnosu na perspektivu životnog ciklusa, istraživanje pokazuje i razinu povjerenja prema državnim institucijama i izvršnoj vlasti, čiji je stupanj najniži kod populacije dobne skupine od 35 do 49 godina (Jugo i sur., 2021). Iako je socijalna država usmjerena na uspostavu normalizacije čovjekova života kada dođe do poremećaja u životnom tijeku, nošenje s pandemijom uvelike će ovisiti o tome hoće li kriza ojačati ili oslabjeti državu u kontekstu ekonomskih posljedica, a to će predstavljati glavni izvor stabilnosti životnog tijeka. Zemlje sa slabijim socijalnim sustavom i socijalnom zaštitom, teže će ulagati u nove programe socijalne skrbi i zdravstvo, čime su najčešće pogođene ranjive skupine (Settersten i sur., 2020).

Globalno, ali i na razini Hrvatske, uočene su promjene u pojedinim fazama životnog tijeka, odnosno tranzicijama koje su osjetljivi i ranjivi trenuci života (Mayer, 2004), a što je posljedica promjena u životu ljudi u sferi rada i zapošljavanja, školovanja koje je sve duže, obiteljskim odnosima i vezama (Walther i sur., 2006). Važno je promatrati društveni kontekst i institucionalni poredak jer utječu na društvenu uključenost ljudi. Prema autoru Heinzu (1997) potrebno je heuristički pristupiti analizi životnih tijekova jer obuhvaćaju prostor u kojem se odvija život ljudi (Ule i Zidar, 2011). Uloga društvenih normi i propisa u neiskusanim životnim tijekovima, poput krize uzrokovanom pandemijom bolesti Covid-19, zaštita je od rizika i neizvjesnosti koja se upravo dogodila pojavom pandemije bolesti Covid-19. U socijalnom radu, upravo ovo shvaćanje i pretpostavka da se životni tijekovi mogu unificirati i normirati, nije prihvatljivo i dovodi u zamku profesionalni rad s ljudima (Čaćinović Vogrinčić i Mešl, 2019). Znanje o životnim tijekovima, posebno o tranziciji iz jedne u drugu fazu životnog tijeka, za socijalni rad predstavlja osnovu za kvalitetan i svrhovit rad s ljudima. Znanje i kontinuirana edukacija o promjenama društvenog konteksta te njegov utjecaj na životne faze i dobne skupine, ključni su za znanje o tranzicijama životnih faza (Walther i sur., 2006). S druge strane, socijalna prava polako nestaju i zamjenjuju se drugim tumačenji-

ma što je pokazatelj da nacionalne institucije više ne mogu osigurati socijalnu uključenosti građana (Rifkin, 2000). U znanosti socijalnog rada stavljen je naglasak na potrebu uključivanja svih dionika u proces i rad s ljudima (Čaćinović Vogrinčić i Mešl, 2019). Giddens (1991) upravo naglašava i objašnjava potrebu za uključivanjem bliskih osoba i povezivanjem individualnih sa životnim tijekovima ostalih ljudi. Kompleksnost rada s obiteljima ukazuje na dimenzije koje su potrebne u ovakvom radu poput vremenske dimenzije i životnih tijekova koji se prilagođavaju promjenama (Walther, 2006) uz uključivanje institucija, društvenog i kulturnog konteksta (Čaćinović Vogrinčić i Mešl, 2019). Socijalni rad treba znanja o životima ljudi, obiteljskoj stvarnosti, povezivanju sa zajednicom, procesima i razumijevanju životnog tijeka obitelji, odnosno znanja o kompleksnosti rada s ljudima.

3. OBITELJ I SUOČAVANJE S KRIZNIM SITUACIJAMA

Pandemija bolesti Covid-19 potresa poglede na životni tijek obitelji koji se unatrag pedesetak godina temelji na stabilnosti obiteljskog života i mišljenju da bolest i smrt dolaze u starijoj dobi (Settersten i sur., 2020). Za vrijeme pandemije, u Hrvatskoj se posebno ugrožena našla obitelj, u gotovo svim fazama životnog tijeka, no s posebnim naglaskom na životnu fazu obitelji s predškolskom i školskom djecom (United Nations, 2020). Kriza prouzrokovana pandemijom bolesti Covid-19 izravno je utjecala na život obitelji i njezino funkcioniranje te na odnose unutar obitelji. Rizici kojima su obitelji bile izložene bili su mnogobrojni poput fizičke distance, zatvaranja škola, ograničenog pristupa ustanovama socijalne zaštite i općenito institucionalnoj podršci. Obitelji koje su i prije pandemije bolesti Covid-19 bile u riziku, poput disfunkcionalnih obitelji, siromašnih obitelji, nezaposlenih roditelja ili kojima je ograničen pristup socijalnim uslugama, poput obitelji iz ruralnih sredina, našle su se u još većoj izolaciji i izložene novim rizicima (United Nations, 2020). S druge strane, javlja se potencijalna ranjivost obitelji koje dotad nisu bile u riziku jer velik dio populacije ostaje bez posla, dok s druge strane dio radno aktivnog stanovništva obavlja posao od kuće što dovodi do težeg usklađivanja radne i obiteljske uloge, posebno majke u obitelji. Istraživanje provedeno u Hrvatskoj pokazuje povećani broj sukoba radne i obiteljske uloge i težu psihološku prilagodbu kod osoba koje su radile od kuće (Ružojčić i sur., 2020). Osim straha za vlastito zdravlje i zdravlje članova obitelji, istraživanja pokazuju da pojačani stres u obitelji uzrokuje i nesigurnost na radnome mjestu ili promjene u organizaciji rada poput rada od kuće (Barić i sur., 2020), odnosno otežana je skrb za članove obitelji, a pojavljuju se i teškoće kad je riječ o usklađivanju radnih obveza i obiteljskog života (Dobrotić, 2020). Iz perspektive životnog tijeka, ekonomski pad i nestabilnost obitelji može biti dugoročno važno na primjer kod mladih osoba koje ulaze na tržište rada jer će vrijeme igrati ključnu ulogu u kasnijem dostizanju karijera ostalih radno aktivnih skupina, što utječe na društvenu

nejednakosti (Settersten i sur., 2020). Slično, učinci siromaštva i nestabilnosti na djecu su dugotrajni i utječu na učenje i drugi razvojni napredak, a koji su također povezani s kasnijim zdravstvenim ishodima (Settersten i sur., 2020). Pandemija bolesti Covid-19 uzrokovala je još veće obrazovne i društvene nejednakosti, a posebno ranjiva skupina jesu djeca iz obitelji koje su i prije bile u riziku ili su izložene novim rizicima za vrijeme pandemije. Isključenost iz društva posljedica je novih ili povećanih rizika za djecu u odnosu na sudjelovanje u društvu, a zabilježeni su i lošiji obrazovni i društveni ishodi u odnosu na vršnjake (UNICEF, 2020). Odgovor sustava socijalne zaštite usmjeren je prije svega na mjere očuvanja zdravlja, poticanje rada od kuće ili mjere financijske podrške onima koji su izgubili posao. Istraživanje autora Ahrendt i sur. (2020) u publikaciji Eurofonda pokazuje da više od polovice nezaposlenih ispitanika nije ostvarilo nikakvu financijsku potporu. Hrvatska vlada je donijela paket od 63 mjere usmjerene na potporu gospodarstvu i očuvanje radnih mjesta, a prva procjena učinkovitosti mjera pokazala je pad hrvatskog bruto domaćeg proizvoda (u nastavku: BDP) od 15,1 % u drugom tromjesečju 2020. To je najveći pad tromjesečnog BDP-a od 1995. godine (Bežovan i sur., 2021).

Samo funkcioniranje obitelji izloženo je promjeni dinamike svakodnevnog života što je u velikom broju slučajeva dovelo do pojave nasilja u obitelji ili nad djecom, zanemarivanja i otežane skrbi o djeci. O nasilju u obitelji redovito se izvještavalo u Hrvatskoj, posebno od organizacija civilnog društva, koje se bave zaštitom žrtava obiteljskog nasilja na nacionalnoj razini, koje su naglašavale porast nasilja u obitelji posebno za vrijeme *lock-downa* u prvoj polovini 2020. godine (Bežovan i sur., 2021). Socijalna izolacija obitelji identificirana je kao rizik, a posljedica obiteljskog i seksualnog nasilja izazvala je pozornost i ostalih organizacija diljem Europe i svijeta. Cilj održivog razvoja broj 5, Rodna ravnopravnost, usmjeren je na smanjenje razlika na temelju spola (United Nations Development Programme (UNDP), bez datiranja), a za vrijeme pandemije bolesti Covid-19 zabilježeno je da su djevojke i žene pojačano izložene nasilju. To je pokazatelj važnosti socijalne zaštite za žensku populaciju, ali ujedno i slabije usvajanje ovog cilja u Hrvatskoj.

4. STUDIJA SLUČAJA – KRIZA I OBITELJ U HRVATSKOJ KROZ USKLAĐENOST S CILJEVIMA ODRŽIVOG RAZVOJA

Prikazana studija slučaja analiza je dobivena kvalitativnom metodologijom (Milas, 2007), upotrebom metode provođenja intervjua, osobnom iskustvu opažanja sa sudjelovanjem, analizi dokumenata i istrage životne priče jednog slučaja u praksi socijalnog rada, u području rada s obitelji i s naglaskom na proučavanje fenomena u prirodnom okruženju. Studija slučaja usredotočena je na širok spektar predmeta ili problema u provedbi socijalne zaštite obitelji tijekom pandemije bolesti Covid-19 i obuhvaća određenu

stvarnost subjekta uz analizu jedinstvenih i specifičnih situacija, odnosno opisuje svakodnevni život jedne obitelji u lokalnoj zajednici u Hrvatskoj (Halmi, 2013). Heuristički koncept otkrivanja novih aspekata (Miočić, 2018) u odgovorima je sustava socijalne zaštite na potrebe ljudi, ali i ugroze njihovih prava. Kroz studiju slučaja pokušat će se doći do odgovora o primjeni socijalne zaštite usmjerene na obitelj tijekom pandemije bolesti Covid-19 u Hrvatskoj i odgovora na pitanja: Koji dijelovi socijalne zaštite su spremni na krizne situacije? Koji su odgovori institucija i sustava u provedbi socijalne zaštite tijekom pandemije bolesti Covid-19? Koja su ograničenja i potencijali sustava socijalne zaštite u kriznim situacijama? Kako odgovor institucija za vrijeme pandemije bolesti Covid-19 slijedi ostvarivanje ciljeva održivog razvoja?

Studija slučaja: Samohrana majka četvero djece u postupku Hrvatskog zavoda za socijalni rad (u nastavku: HZSR) kojoj je izrečena mjera obiteljsko-pravne zaštite: mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu.

Pomoć i potpora u ostvarivanju roditeljske skrbi peteročlanom obitelji pružala se u razdoblju od jedne godine, tijekom 2020. i 2021. godine. Samohrana majka živjela je u stanu koji je unajmila s dvoje maloljetne djece i jednim punoljetnim djetetom, dok je jedno dijete bilo smješteno u institucionalni oblik smještaja i izdvojeno iz obitelji. Majka je imala teškoće u odgoju djece i bila joj je potrebna podrška u jačanju roditeljskih kompetencija, osiguravanju adekvatnog smještaja i redovitoj pravilnoj skrbi o djeci. Smještaj u kojem su živjeli nije primjeren za život, vlažan je i nema grijanje, a struja nije dostupna u svim prostorijama. Najstarije punoljetno dijete nije zaposleno i uzdržava ga majka. Majka ostvaruje pravo na zajamčenu minimalnu naknadu od strane HZSR-a, ali samo za sebe i dvoje maloljetne djece. Po punoljetnosti dvoje najstarije djece, majka je izgubila ovo pravo za njih, iako i dalje zajednički žive i skrbi se o njima. Za provedbu pomoći i potpore imenovana je stručna osoba koja je redovito odlazila u dom obitelji i zajednički radila s cijelom obitelji na rješavanju teškoća. U vrijeme *lock-downa* jedna od mjera zaštite od bolesti bila je i obustava odlazaka stručnih osoba u obitelji, a ulogu podrške i pomoći preuzeli su djelatnici HZSR-a koji su kontakte s obitelji mogli održavati isključivo telefonski ili videopozivima preko *online* platformi, što je ovoj majci bila teškoća, s obzirom na to da nema računalo i informatičke vještine. U početku pandemije teškoća za majku bila je nabava zaštitne opreme, maski za lice, rukavica i sredstava za dezinfekciju s obzirom na to da su cijene zaštitne opreme u Hrvatskoj na početku pandemije bile iznimno visoke i ograničenih količina, a financijska primanja obitelji nedovoljna i za osnovne životne potrebe. Dvoje maloljetne djece koje je pohađalo školu, nastavu je pratilo *online*, a za to im je škola osigurala prijenosne uređaje. Praćenje nastavnog gradiva bilo je teško s obzirom na ograničene mogućnosti ovih uređaja pa samim time i predaja školskih zadaća. Majka je upućivala zamolbe tvrtkama u zajednici za pomoć u donaciji računala jer ni u jednom državnom sustavu nije dobila podršku za osiguravanje opreme. Škola se aktivno uključila i osigurala računalo za djecu na majčinu zamolbu. Stambeni

prostor u kojem je obitelj živjela, u doba pandemije bolesti Covid-19, bilo je gotovo nemoguće zamijeniti. Odlasci u obiliske raspoloživih stanova za unajmljivanje nisu bili mogući, a u vezi s pitanjem stambenog zbrinjavanja od strane lokalne samouprave sve aktivnosti su mirovale i svaki put je majci rečeno da za nju nemaju adekvatan prostor. Kako se novčani iznos koji obitelj prima smanjio punoljetnošću djeteta koje je izdvojeno iz obitelji, tako je majka raspolagala sa sve oskudnijim sredstvima. Plaćanje visokih troškova stanovanja nije bilo u potpunosti moguće i majci su isključili struju. Majka je pokušavala zvati sve službe koje bi joj mogle pomoći, no nije dobila ni jedan pozitivan odgovor, struju potrebnu za grijanje jedne prostorije i rasvjetu dobila je na korištenje od susjeda. S obzirom na to da se majka nalazi u fazi kada starija djeca polako napuštaju obitelj, dotadašnja odvojenost od djeteta koje je smješteno u instituciju i s kojim je imala redovite kontakte uživo, u potpunosti su prestali i jedino je bilo moguće telefonski ostvariti kontakt. Ovo je za majku bilo jako traumatično iskustvo, ali i za ostalu djecu u obitelji. Posjeti instituciji u kojoj je smješteno dijete bile su zabranjene. Kako je majka dugi niz godina bolesna i nije sposobna za rad, bilo je potrebno učiniti sve pretrage kako bi joj se odredio postotak invalidnosti. U doba pandemije bolesti Covid-19, posebno za vrijeme *lock-downa*, sve pretrage i pregledi u bolnici koje se ne smatraju hitnim stanjima usporene su ili se privremeno nisu provodili. Majka se za pojedine preglede morala naručiti, a termini su nerijetko bili za šest mjeseci i više. Socijalni kontakti majke i djece smanjeni su na minimum, što je posebno bilo teško djeci koja ne mogu vidjeti svoje prijatelje. Unatoč teškoj životnoj situaciji, djeca su izrazito privržena majci i jako su se bojala da se majka ne razboli jer se o njima tada nema tko skrbiti.

Promatrajući iz perspektive životnog tijeka, obitelj se našla u različitim situacijama koje su dodatno produbile ionako siromašnu, isključenu i marginaliziranu obitelj, a strah za život i mogućnost oboljenja majke sa smrtnim ishodom izrazito je nepovoljno utjecao na djecu koja u ovoj životnoj fazi obitelji ne bi tome trebala biti izložena (Čipin i sur., 2021). Ujedno se ubrzala faza napuštanja obitelji i odlaska djeteta od kuće samom nedostupnošću ostatka obitelji da vidi i ostvari kontakt s jednim izdvojenim djetetom iz obitelji. Sustav socijalne zaštite nije bio spreman na krizu ovakvih razmjera te su se ograničila pojedina prava obitelji i pristup potrebnoj socijalnoj zaštiti. Iako je jedan od ciljeva održivog razvoja cilj broj 3, Zdravstvena dobrobit (UNDP, bez datiranja), napredak u ostvarivanju ovog cilja u Hrvatskoj polako se smanjio u vrijeme pandemije bolesti Covid-19 koja je, na određeni način, blokirala zdravstveni sustav. Unatoč zdravstvenoj zaštiti, dobar dio populacije nije mogao ostvariti prava iz sustava zdravstvene zaštite ako se pregledi nisu odnosili na tretiranje bolesti Covid-19. Sve poduzete intervencije javnih tijela radi olakšavanja financijskog opterećenja obitelji od rizika, što je u osnovi socijalna zaštita, nisu bile dovoljno razvijene niti su osigurale ovakav vid zaštite (Prime i sur., 2021). U vezi s rizikom bolesti i zdravstvene skrbi sve intervencije usmjerene su na zaštitu od zaraze dok su ostali rizici od bolesti stavljeni u drugi plan kao i osiguravanje prihoda i novčane potpore kod oboljelih, a posebice usmjerenost zdravstvene zaštite na

održavanje i poboljšanje zdravlja zaštićenih osoba, bez obzira na uzrok poremećaja. Iz podataka Državnog zavoda za statistiku (2021), u Hrvatskoj je najveći porast u troškovima socijalne zaštite u 2020. godini uočen u osnovnom zdravstvenom osiguranju, u dijelu izdataka za izvanbolničku zdravstvenu skrb, lijekove i bolovanja. U primjeru studije slučaja vidljivo je da su izostali i ostali segmenti socijalne zaštite, posebno novčane ili nenovčane potpore obitelji u svezi s odgojem djece s obzirom na povećane troškove obitelji. Prvi cilj Agende 2030, koja definira ciljeve održivog razvoja, jest Iskorijeniti siromaštvo svuda i u svim oblicima (UNDP, bez datiranja). Ovaj cilj usmjeren je i na uvjete života, osim financijskih prihoda, što za obitelj, koja je za vrijeme pandemije bolesti Covid-19 bila u još većem riziku od siromaštva, nije napredak prema ostvarenju cilja. Iako je Hrvatska u 2020. godini donijela niz mjera za prevenciju socijalne isključenosti i siromaštva usmjerenih na očuvanje radnih mjesta, ove mjere odnosile su se samo na vrijeme pandemije bolesti Covid-19, bez dugoročnih planova (Đaković i sur., 2021). Punoljetno dijete u obitelji iz prikazane studije slučaja nije moglo pristupiti tržištu rada, u trenutku masovnih otkaza posao je bilo gotovo nemoguće pronaći dok socijalna zaštita jamči održavanje prihoda te novčane ili nenovčane potpore u vezi s nezaposlenošću. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2021) u Hrvatskoj je zabilježeno da su izdaci za program posredovanja pri zapošljavanju i prava za vrijeme nezaposlenosti porasli u odnosu na 2019. godinu, što je bilo i očekivano s obzirom na broj ljudi koji je dobio otkaz u 2020. godini. Cilj održivog razvoja broj 8, Dostojanstveni rad i gospodarski rast (UNDP, bez datiranja), odnosi se upravo na osiguravanje sigurnosti ostvarene radom i socijalnu zaštitu obitelji kao preduvjet osobnog razvoja. Jednako tako, socijalna zaštita u vidu stanovanja nije imala razvijene intervencije u kriznoj situaciji pa je izostala pomoć u podmiranju troškova stanovanja. Prema statističkim podacima Državnog zavoda za statistiku (2021), program Stanovanje bilježi pad troškova i manja izdvajanja u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu, unatoč potrebama ljudi u vrijeme veće nezaposlenosti. Ujedno, cilj je socijalne zaštite i smanjivanje socijalne isključenosti, a koja osigurava novčane ili nenovčane potpore namijenjene suzbijanju socijalne isključenosti, što ovdje nije bio slučaj. Cilj održivog razvoja broj 10, Smanjenje nejednakosti (UNDP, bez datiranja), jedan je od ciljeva bez kojeg nema održivog razvoja jer on ovisi o ljudskom kapitalu, napretku ljudi i kvaliteti njihova života. Nejednakosti su i dalje prisutne u društvima, pa tako i u hrvatskom društvu, posebno u domeni nejednakosti vezanih za spol, dob, seksualnu orijentaciju, nacionalnost, religiju i mnoge druge. Napredovanje Hrvatske u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja uvelike kočće nove pojave u društvu koje su posljedica sporog napretka poput ekonomske nejednakosti, iseljavanja stanovništva i to najviše mladih ili zdravstveni sustav koji je pred kolapsom. Jedan od najvažnijih pokazatelja problema hrvatskog društva jest nejednakost (Cimeša i Pavlović, 2020). Ovakva socijalna dinamika stvara osjećaj nemoći i besmislenosti javnog djelovanja, a što pokazuje i povjerenje koje građani Hrvatske iskazuju prema vlasti za vrijeme pandemije bolesti Covid-19. Problem društvene kohezije očituje se u sve nižem povjerenju u institucije, ali i spremnosti građana na međusobno pomaganje (Cimeša i Pavlović, 2020).

5. ZAKLJUČAK

Kriza izazvana pandemijom bolesti Covid-19 otvorila je mnoga pitanja u društvu, zajednici i samoj državi o spremnosti svih aktera i sustava na odgovor u kriznoj situaciji. Socijalna nestabilnost i pritisci na sustav socijalne zaštite pokazuju nespremnost i slabost sustava socijalne zaštite koji nema spremne odgovore na sve potrebe ljudi u ovakvim situacijama te su uočene strukturne slabosti. Neformalna podrška ili podrška unutar obitelji odigrala je važnu ulogu za vrijeme pandemije bolesti Covid-19 (Gilligan i sur., 2020) te je katkad predstavljala jedini oslonac. Postojeća prisutna nejednakost u Hrvatskoj dodatno se produbila krizom izazvanom pandemijom bolesti Covid-19, a dodatno su pogođene najosjetljivije kategorije u društvu poput siromašnih ili socijalno isključenih. Unatoč slabostima, pandemija bolesti Covid-19 otvorila je i neke nove mogućnosti za institucije i politike u odnosu na perspektivu životnog tijeka. Veća fleksibilnost institucija ili prakse, podizanje razine svijesti o međuovisnosti u životnim područjima i potreba za redizajnom pojedinih sustava pozitivni su smjerovi promišljanja proizašlih iz iskustva krize izazvanom pandemijom bolesti Covid-19. Potreba za edukacijom i prilagodbom sustava podučavanja za stručne djelatnike iz gotovo svih područja – pokazala se nužnom. Posebno se pokazala potreba za edukacijom u područjima koja su se pokazala kriznima tijekom pandemije poput nasilja u obitelji, zaštiti djece i njihovih prava, nasilja nad ženama i slično. Važna smjernica je i potreba za jačanjem međuresorne suradnje svih nadležnih tijela (Fu, 2021). Ako pandemiju promatramo kao globalni izazov, partnerstvo usmjereno na ciljeve održivog razvoja je prioritet u rješavanju izazova, što znači uključivanje i umrežavanje svih dionika iz različitih sektora te razmjenu resursa.

LITERATURA

KNJIGE I ZNANSTVENI ČLANCI:

1. Ahrendt, D.; Cabrita, J.; Clerici, E.; Hurley, J.; Leončikas, T.; Mascherini, M.; Riso, S.; Sándor, E. (2020). *Living, working and COVID-19*. Luxembourg: Eurofound Publications Office of the European Union. Dostupno: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2020/living-working-and-covid-19> (pristupljeno: 15. travnja 2023.).
2. Barić, A.; Kešina, J.; Lakatoš, M.; Majsec Sobota, V.; Matoš Buršić, I.; Opačak, J.; Šušak, I.; Zečirević, V. (2021). *Covid-19 negativna knjižica*. Zagreb: Ustanova za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.
3. Bežovan, G.; Bratoš, P.; Mrdeža Bajs, I.; Baturina, D.; Matančević, J. i Pandžić, J. (2021). *Izazovi nošenja sa socijalnim učinkom COVID – 19 krize i potresa u Gradu Zagrebu*. Zagreb: CERANEO. Dostupno: https://www.zagreb.hr/userdocsimages/arhiva/socijalna_skrb/2021%20razno/Socijalna%20slika%20Grada%20Zagreba%202019.-2020.pdf (pristupljeno: 13. travnja 2023.).
4. Cimeša, M.; Pavlović, A. (2020). Razvoj hrvatskog transformacijskog sustava i provedba ciljeva održivog razvoja. *Socijalna ekologija*, 29(2), 179.–205. DOI: <https://doi.org/10.17234/SocEkol.29.2.2>.

5. Čaćinović Vogrinčić, G.; Mešl, N. (2019). *Socialno delo z družino, Soustvarjanje zelenih izidov in družinske razvidnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
6. Čipin, I.; Mustač, D.; Međimurec, P. (2021). Impact of COVID-19 on mortality in Croatia. *Stano-
vništvo*, 59(1), 1.–16. DOI: <https://doi.org/10.2298/STNV2101001C>.
7. Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-identity: Self and Society in the Late Modern Age*. London: Stanford University Press.
8. Gilligan, J. M.; Suito, J.; Rurka, M.; Silverstein, M. (2020). Multigenerational social support in the face of the COVID-19 pandemic. *Journal of Family Theory & Review*, 12(4), 431-447. DOI: <https://doi.org/10.1111/jftr.12397>.
9. Halmi, A. (2013). Kvalitativna istraživanja u obrazovanju. *Pedagoški istraživanja*, 10(2), 203.–217.
10. Jugo, D.; Skoko, B.; Petrović, M. (2021). Krizno komuniciranje u Hrvatskoj 2020.: izvori informacija, povjerenje u institucije i meka moć država. *Sociologija i prostor*, 59(3), 349.-370. DOI: <https://doi.org/10.5673/sip.59.3.1>.
11. Leskošek, V. (2019). Poverty of Older Women in Slovenia. *Revija za socijalnu politiku*, 26 (2), 227.-239. DOI: <https://doi.org/10.3935/rsp.v26i2.1586>.
12. Mayer, K. U. (2004). Whose lives? How history, societies and institutions define and shape life courses. *Research in Human Development*, 1(3), 161–187. DOI: https://doi.org/10.1207/s15427617rhd0103_3.
13. Milas, G. (2007). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Zagreb: Naklada Slap.
14. Miočić, I. (2018). Fleksibilnost studije slučaja: prednost ili izazov za istraživače?. *Ljetopis socijalnog rada*, 25 (2), 175.-194. DOI: <https://doi.org/10.3935/ljsr.v25i2.209>.
15. Podgorelec, S. (2020). Perspektiva životnog puta u istraživanjima starenja i migracija. *Migracijske i etničke teme*, 36(2–3), 135.–154. DOI: <https://doi.org/10.11567/met.36.2.1>.
16. Prime, H.; Wade, M.; Browne, D. T. (2021). Risk and resilience in family well-being during the COVID-19 pandemic. *American Psychologist*, 75(1), 631–643. DOI: <https://doi.org/10.1037/amp0000660>.
17. Rifkin, J. (2000). *The Age of Access: The New Culture of Hypercapitalism*. London: Putnam Publishing Group.
18. Ružojčić, M.; Galic, Z.; Palanović, A.; Kovačić, M. P.; Žnidar, K. (2020). Structuring of Time is Key for Job Performance and Well-being: The Case of Croatians Working from Home During COVID-19 Pandemic. *PsyArXiv*, 1(1), 1–37. DOI: <https://doi.org/10.31234/osf.io/7yxe8>.
19. Sachs, J.; Schmidt-Traub, G.; Kroll, C.; Lafortune, G.; Fuller, G. (2019). *Sustainable Development Report 2019*. Bertelsmann Stiftung i Sustainable Development Solutions Network.
20. Settersten, R. A.; Bernardi, L.; Härkönen, J.; Antonucci, T.C.; Dykstra, P.A.; Heckhausen, J.; Thomson, E. (2020). Understanding the effects of Covid-19 through a life course lens. *Advances in Life Course Research*, 45(1), 1–11. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.alcr.2020.100360>.
21. Ule, M.; Zidar, M. (2011). Life course, educational trajectories and social integration of young people in Slovenia. *Teorija in praksa*, 48(5), 1409.–1426. Dostupno: http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip2011_5_Ule_Zidar.pdf (pristupljeno: 23. kolovoza 2023.).
22. UNICEF (2020.). *Izgradnja na krizu otpornih obrazovnih sustava tijekom i nakon pandemije COVID-19*. Zagreb: Regionalni ured UNICEF-a za Europu i Centralnu Aziju.
23. Walther, A.; Du Bois-Reymond, M.; Biggart, A. (ur.) (2006). *Participation in Transition? Young People's Motivation between Education, Welfare and Labour Market in European Perspective*. London: Peter Lang Publishing.

MREŽNE STRANICE:

1. Đaković, T.; Horvat, K.; Dabić, T.; Pleić, M.; Bijelić, N.; Bajkuša, M.; Kovačić, K. (2021). *Provedba ciljeva održivog razvoja u Hrvatskoj – perspektiva civilnog društva*. Platforma za međunarodnu građansku solidarnost Hrvatske – CROSOL. URL: <https://crosol.hr/wp-content/uploads/2021/04/Provedba-ciljeva-odrzivog-razvoja-u-Hrvatskoj-Perspektiva-civilnog-drustva-4.pdf> (pristupljeno: 15. rujna 2023.).
2. Dobrotić, I. (2020). *Hrvatska bez odgovora na “krizu skrbi”?* Nedostatak brige za društvene posljedice pandemije vodi rastućim rodnim i socijalnim nejednakostima. Friedrich-Ebert-Stiftung. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/kroatien/17218.pdf> (pristupljeno: 26. kolovoza 2023.).
3. Državni zavod za statistiku (2021). *Socijalna zaštita u Republici Hrvatskoj u 2020.* URL: <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/pravosude-i-socijalna-zastita/socijalna-zastita-esspros/> (pristupljeno: 25. kolovoza 2023.).
4. Fu, X. (2021). *Partnerships in response to COVID-19 Building back better together*. United Nations, Department of Economic and Social Affairs. URL: https://sdgs.un.org/sites/default/files/2021-05/Partnerships%20in%20response%20to%20COVID-19%20light_0.pdf (pristupljeno: 15. rujna 2023.).
5. United Nations (2020a). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transforming-our-world> (pristupljeno: 10. svibnja 2020.).
6. United Nations Development Programme (UNDP). *Sustainable development goals*. URL: <https://www.undp.org/sustainable-development-goals> (pristupljeno: 16. travnja 2023.).
7. United Nations (2020). *Policy brief: The impact of COVID-19 on children*. URL: <https://unsdg.un.org/resources/policy-brief-impact-COVID-19-children> (pristupljeno: 12. rujna 2023.).
8. Vlada Republike Hrvatske (2021). *Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine*. URL: <https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2021/02/Nacionalna-razvojna-strategija-RH-do-2030.-godine.pdf> (pristupljeno: 12. rujna 2023.).
9. Vlada Republike Hrvatske (2021a). *Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021. – 2026.* URL: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2021/srpanj/29%20srpnja/Plan%20oporavka%20i%20otporosti%20C%20srpanj%202021.pdf> (pristupljeno: 12. rujna 2023.).

Gordana Horvat, Master of Social Work, Teaching Assistant

Faculty of Law Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

E-mail: ghorvat@pravos.hr

THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS AND THE APPLICATION OF THE LIFE CYCLE APPROACH IN THE IMPLEMENTATION OF SOCIAL PROTECTION FOR FAMILIES IN CRISES

Abstract

The Sustainable Development Goals (hereinafter: SDGs), also known as the Global Goals, are a universal call to end poverty, ensure social inclusion, and protect the environment. Leading social protection programs anchored in Croatia's policy framework represent an important strategy that has the potential to reduce poverty and inequality and protect people from the risks they face. In addition, social protection aims to promote the development of human capital and support economic growth, which are important measures of the SDGs. However, a narrow conceptualization of poverty without taking into account the dynamics of poverty across the life course and local forces poses a challenge for implementation. The presented case study from the COVID-19 pandemic, as well as the literature, provide support for examining the challenges in the implementation of social protection programs and their impact on the Sustainable Development Goals in crisis situations in society, especially in the domain of family protection. This concept and life cycle approach are important for the formulation, design, and implementation of social protection in achieving the SDGs. The approach is based on an understanding of the life cycle that recognizes the specific challenges, risks, and shocks that individuals face throughout their lives. The aim of the paper is to emphasize the need to build and prepare social protection systems to deal with shocks and vulnerabilities relevant to the SDGs, using a life cycle approach as a guiding framework.

Keywords: *family, COVID-19, human capital, crises, social work*